

Tracta d'això..., del fet i de la importància d'haver passat per la universitat

Jordi Camí

Acte de graduació, desembre del 2006

Benvolgut rector, presidenta del Consell Social, autoritats, companyes i companys de la comunitat universitària, senyores i senyors,

És per a mi una satisfacció donar-los la benvinguda a la tretzena festa de graduació de la Universitat Pompeu Fabra, i molt particularment a aquells familiars i acompanyants dels graduats que coneixen per primer cop els recintes d'aquesta casa.

Tot just després de la invitació del rector a aquest acte de graduació, tot eren dubtes respecte de quina havia de ser la meva missió avui i ací. És que els haig d'oferir unes paraules de comiat?... Crec que no. Més aviat a l'inrevés, atès que allò propi de la universitat és mantenir les seves portes sempre ben obertes... És que els haig de proveir d'una bona llista de recomanacions?... De fet, no sóc pas dels més predisposats als sermons en dies de festa i, a més, amb el temps jo he acabat preferint els debats a les recomanacions.

Per sortir d'aquests dubtes vaig recórrer a la magnífica web que la Universitat disposa sobre els dotze actes de graduació precedents, i així va ser com em vaig poder empassar els vint-i-pocs discursos anteriors que allà estan degudament recopilats. Volia inspirar-m'hi per ser original; però, en acabar la lectura, l'única conclusió que vaig treure'n és que inevitablement hauria d'acabar plagiant. En efecte, els meus predecessors han anat repetint amb més o menys convicció un conjunt de tòpics. Altres predecessors van preferir relatar públicament algunes vivències personals. No tenia sortida, vaig pensar. En el pitjor dels casos calia que tingués en compte la sàvia consideració d'un orador de l'any passat, que deia: "els consells són per donar i no pas per rebre'ls"¹.

Bé, la meua pregunta avui és: tan rellevant és això d'haver passat per la universitat?

Vostès han passat moltes hores dins d'aquesta casa: hores de classe, hores d'estudi, hores de biblioteca, hores de bar, interessantíssimes estones no fent concretament res, xerrant, fruit... Quina enveja; sana, per cert, ara que hi penso! Ben segur que vostès hauran fet noves coneixences, nous companys, amics i amigues, alguns amb caràcter íntim... De fet vull ressaltar que, amb més o menys intensitat, tothom ha passat per tota mena de moments vitals. Però, és que tot això té alguna cosa a veure amb el fet d'haver estudiat a la universitat?... Els hagués passat el mateix si vostès haguessin estat durant aquest mateix període en un altre entorn?

Durant aquest període d'estudis, la universitat cal que hagi acomplert la missió de proveir-los de més i interessants recursos intel·lectuals dels que tenien en entrar-hi; molts més coneixements –en alguns casos inevitablement efímers–; també algunes habilitats específiques, algunes noves aptituds i, fins i tot, alguns valors més. Jo estic convençut que, més o menys, tot això sempre ho aconseguim. Però avui m'interessa d'insistir que el període d'estudis universitaris sempre constitueix una demarcació de vivències personals –tots ens hem fet una mica més grans, una mica més madurs i una mica més experimentats–. Tanmateix, complementàriament a aquests esdeveniments personals, al nostre entorn, al nostre país i al nostre món, també han

¹ Xavier Freixas. Discurs de graduació de la promoció del 2005.

continuat succeint noves coses, com la immigració massiva a tot Espanya, guerres i més guerres acompanyades d'una nova modalitat de terrorisme sense fronteres, noves epidèmies transnacionals com la grip aviària, o el recent reconeixement que no es pot amagar més el cap sota l'ala davant del canvi climàtic, per posar-ne alguns exemples inqüestionables. Faig aquesta referència perquè l'espècie humana madura sobre la base d'associacions. En el meu cas, jo vaig estudiar medicina coincidint amb l'etapa final del franquisme, època en la qual els estudiants vàrem ser molt protagonistes. Si la universitat on vaig estudiar m'hagués brindat un acte de graduació (impossible perquè en aquella època l'haguéssim tots boicotejat), l'acte de graduació hagués coincidit amb l'esmentat "hecho natural". Tant se val; el fet és que quan algú acaba els estudis universitaris, la persona resultant és una determinada combinació, sempre ben diversa, del que en podríem dir les nostres predisposicions i el que rebem del nostre entorn. Aviat m'explicaré en relació amb aquesta combinació.

Una altra evidència dels éssers humans que avui també m'interessa de ressaltar és que som una espècie que evoluciona i madura dualment entre la raó i les emocions. Amb això vull advertir que, després d'haver passat per la universitat, ni tothom tindrà el mateix èxit ni tampoc el mateix concepte sobre l'èxit. Fins i tot alguns de vostès aconseguiran l'èxit o la plena vida professional exercint en activitats alienes o ben allunyades dels estudis que fa ben poc han finalitzat, i això tampoc ens ha d'amoïnar. Encara més, d'ací uns 10 o 15 anys, tota la colla que ara constitueix una determinada promoció potser un dia es tornarà a reunir per celebrar un sopar, una festa...; qui sap. Si és així, en aquells moments ja observaran com han evolucionat les seves vides personals i professionals. Tindran un munt de sorpreses! Entre altres coses constataran la manca de relació entre les notes obtingudes al llarg de la carrera i la posició professional i social aconseguida pels seus col·legues. Això és el resultat de la nostra dualitat entre raó i emocions. Al cap i a la fi tot acaba sent molt dependent de la importància i de la convicció del somni vital que es persegueix, de la missió que hom s'imposa, de les il·lusions que s'aconsegueixen i conserven. Un exemple més, amb el temps vostès comprovaran la curiosa associació entre vida plena i ganes d'innovar, perquè la innovació, al cap i a la fi, també és una actitud emocional.

Amb tot el que acabo de dir, potser els semblarà que jo no crec pas que sigui important haver passat per la universitat. Ben al contrari.

Aquest segle XXI vindrà molt marcat pels avenços en l'àmbit de la biomedicina. S'acaba d'obtenir un primer desxiframent dels codis genètics de l'espècie humana i d'altres espècies animals i vegetals. Tenim una visió encara molt borrosa d'allò que està escrit a l'interior de les nostres cèl·lules, de tot allò que heretem –més enllà del que ja observem i considerem obvi–, de tot allò que hem acumulat al llarg de la nostra evolució. Però la comunitat científica ja ha entrat en una etapa irreversible que serà extraordinàriament fèrtil en els propers anys; tots en serem testimonis. Serà una etapa tan fèrtil com controvertida, en el sentit que revifa molts i nous debats, en particular un que ja té caràcter secular i que fa referència a la importància del que és més rellevant, si la genètica o l'ambient de cara a interpretar qui som i per què som.

Avui, aquest debat està erròniament massa decantat cap al determinisme genètic. La pressió mediàtica de tot allò relacionat amb el genoma humà es relaciona falsament amb el concepte de predestinació, com si tot ja ho tinguéssim escrit. Aquest determinisme ofega aquells altres convençuts, tan falsament com radicalment, en el sentit que els humans som únicament el resultat de les influències que rebem. Ambdues posicions extremes no estan basades en cap evidència. Perquè en realitat som el resultat de la combinació d'ambdues influències, la genètica i l'ambiental. Per una banda nosaltres som, en part, el resultat del que

heretem. Som, en part, el resultat dels caràcters dels nostres avantpassats. Ningú no nega que el nostre fenotip, la nostra pinta i manera de fer, les nostres predisposicions i les nostres personalitats, tard o d'hora, recorden les dels nostres pares, avis i altres parents; de la mateixa manera que comprovem meravellats com alguns dels nostres trets es reproduïen fidelment en la nostra descendència. Tanmateix, també som i també ens comportem molt en relació amb les influències que rebem. El nostre creixement i l'evolució depenen de l'aire que respirem i d'allò amb què ens nodrim. Un exemple, ja s'adonen que la joventut d'avui està aconseguint una mitjana d'alçada generalment molt més alta que la dels seus progenitors, i això és una prova que la nutrició pot superar els dictats de la genètica. A més, també som el resultat de les nostres condicions socials. Potser és pertinent que els recordi que l'estat de salut de la població és extraordinàriament dependent de la condició social, del grau de riquesa. Però també som el resultat de la cultura que rebem, de la nostra educació; en conseqüència som també el resultat –amb més o menys influència– del nostre pas per la universitat.

En definitiva, en qualsevol dimensió de la vida, al cap dels anys, som el resultat d'una sàvia i encara mal coneguda combinació entre genètica i ambient. Passar per la universitat és també un fet que pot influir molt en la nostra existència: pot determinar la manera com ens despleguem després. Sabem que passar per la universitat sempre marca d'alguna manera o altra, però n'ignorem els detalls i podem predir que la influència no és la mateixa per a tothom. També podria ser que la influència del pas per la universitat estigués relacionada amb les nostres predisposicions genètiques.

I té alguna cosa de diferent el fet d'haver passat per la Pompeu?

Saben que el temps ens ho està demostrant. La primera i més important de totes les proves és que vostès van escollir d'estudiar a la Universitat Pompeu Fabra; moltes gràcies. Vostès han passat per una de les millors universitats d'Europa –comparant dades públiques, una universitat que té una de les millors taxes d'inserció laboral–. Podem afirmar sense embuts que haver estudiat a la Pompeu compta! I, en general, i encara que sigui per molt poquet, poden estar ben segurs doncs que el fet d'haver passat per la universitat importa i influeix en les trajectòries posteriors. Sobre la base d'aquestes premisses acabo aquesta dissertació amb una reflexió més personal. Penso que passar per la universitat ací i avui és passar per una escola de llibertat, perquè a la universitat s'hi practica la lliure circulació d'idees, a la universitat el diàleg és costum, i tots nosaltres ens esforcem cada dia per conrear tolerància i racionalitat. El món necessita cada cop més persones formades amb capacitat d'analitzar i amb rigor crític per desafiar. Aquesta és una de les missions més nobles que tenim a la universitat, la de cercar les evidències més enllà de les nostres legítimes conviccions. Aquest és el veritable sentit de la nostra activitat científica, aquest és el principal instrument que tenim per conrear la nostra llibertat, aquesta és la millor manera de combatre les xacres que generen els dogmatismes i els fanatismes de totes les civilitzacions.

Moltes gràcies.